

Lészai Orsolya
Nemzetközi Jogi Tanszék
Témavezető: Kardos Gábor egyetemi tanár

Közvetítés a Közel-Keleten a nemzetközi jog szemszögéből

I. Bevezető – a közvetítésről általában

A közvetítés sokak által elfogadott meghatározása szerint: „*az a konfliktuskezelési eljárás, melyben a felek keresik vagy elfogadják egy személy, csoport vagy intézmény/szervezet segítségének felajánlását, annak érdekében, hogy a közöttük levő konfliktust feloldják vagy megoldják anélkül, hogy fizikai erőhöz vagy jogi hatalomhoz folyamodnának.*”¹ Leegyszerűsítve a közvetítés olyan közvetett tárgyalási folyamat, amelyben a feleket harmadik fél segíti a kommunikációban.

A frankfurti székhellyel rendelkező Academic Peace Orchestra Middle East Intézmény célja tömegpusztítófegyver-mentes övezet létrehozása a Közép-Keleten. Az Intézet tagja 70 szakértő, akik évente általában háromszor találkoznak, és különböző területeket tanulmányoznak, majd az eredményeket publikálják az Intézet folyóiratában. A 2011 decemberében megjelent folyóiratban² tíz szakértő boncolgatta a közvetítés témáját, és rövid beszámolót írtak kutatásaikról. Szerintük a sikeres közvetítés a következő dimenziókat foglalja magába: jóváhagyás, kontextus meghatározása, kommunikáció, a tények építő elemzése, időszerűség és befolyásolás.³ De lássuk, mit is tartalmaznak ezek a dimenziók!

¹ “[...] a process of conflict management where disputants seek the assistance of, or accept an offer of help from, an individual, group, state, or organization to settle their conflict or resolve their differences without resorting to physical force or invoking the authority of the law.” Jacob BERCOVITCH, J. Theodore ANAGNOSON, and Donette L. WILLE: Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation’. *International Relations*, (1991) 28(1) 8.

² Academic Peace Orchestra Middle East Policy Brief, Building on Experiences of Mediation in the Arab World - Assessing Positive Conditions for the Middle East Conference, 2011. December, No. 4.
<http://academicpeaceorchestra.com/download.php?downloadid=22>, 2. (2017.02.28.)

³ Academic Peace Orchestra Middle East Policy Brief, Conflict Mediation in the Middle East - Lessons from Egypt as a Mediator and Object of Mediation, 2014. August, No. 36.
<http://academicpeaceorchestra.com/download.php?downloadid=90>, 2. (2017.02.24.)

1. A közvetítő jóváhagyása

Ez a nemzetközi közvetítés *sine qua non*-ja. A közvetítés valójában csak akkor lehet sikeres, ha mindkét fél elismeri és jóváhagyja a harmadik felet közvetítőként. A mediátor jelleme, hatalma, státusza, felkészültsége mind befolyásolja elfogadhatóságát, elismerését. A megfelelő közvetítő kiválasztására viszont nincs biztos recept. Az egyetlen dolog, amiben a szakértők is meg tudnak egyezni, az a jóváhagyás kérdése. Ezt követően az első lényegi vitás pont, hogy a közvetítőnek függetlennek kell lennie vagy sem. Erre nem kapunk választ, hiszen az elmúlt évek tapasztalata azt mutatja, hogy helyzete válogatja. Van, amikor független közvetítő tudja elősegíteni a vitarendezést, és megfelelő megoldást talál a felek számára. De a későbbiekben bemutatok olyan esetet is⁴, amikor kimondottan hasznos volt, hogy a közvetítő az egyik fél nyílt pártfogója, társszervezete volt.

2. A konfliktus kontextusának átalakítása

A nemzetközi viták kialakulásakor sokszor nemcsak egy-egy érdekellentétről van szó, hanem komplex konfliktusról, ami lehetséges, hogy csak egy esemény köré fonódik, de sok esetben ezeknek történelmi háttere van. Ebben az esetben a közvetítőnek – többek között – az lesz a szerepe, hogy a vita kérdését leszűkítse, meghatározza. Minél szerteágazóbb és többretegű a vita, annál nehezebb megtalálni a megoldást.

A másik fontos elem a bizalom kialakítása. Van, hogy a felek azért nem választják a közvetlen tárgyalás lehetőségét, mert nem bíznak egymásban. Ezért választanak harmadik személyt, akiben minden fél külön-külön megbízik, vagy képesnek látja a közvetítőt a mediálás feladatának ellátására. Bizalmi vagy esetenként a megértés légkörét kialakítani nem könnyű feladat. Sőt egyáltalán a kezdeti feszültségek feloldása is kihívást jelenthet. Carter amerikai elnök a Camp David-i találkozó első szakaszában a feleségeket is bevonta a közvetítési folyamatba. Tudta, hogy a nők empátiája magasabb szintű, mint a férfiaké, ezért az ismerkedésnél a szebbik nem közvetlenségére, nyitottságára számított, hogy feloldják a légkört.

3. A közvetítő képessége, hogy vezérelje a kommunikációt

A közvetítő nemcsak a felek között, hanem a külső világ felé is közvetít. Bizonyos helyzetekben viszont jobb kizárni a sajtót a közvetítés végéig, hiszen az országok nyomást tudnak gyakorolni, és tudjuk, hogy a média

⁴ Egyiptom közvetítése Izrael és a Hamasz között.

könnyen lehet a propaganda eszköze. Az emberi megfelelésvágy nemcsak a személyes kapcsolatainkban jelenik meg, hanem a nemzetközi vitarendezési helyzetekben is, az országot képviselő felek vállára nagy súly nehezedik. Sok esetben a nemzetközi színtér, a különböző szervezetek és az ország népességének az elvárása sem esik egybe. A közvetítő feladata megkönnyíteni a kommunikációt a felek között, valamint a felek és a világ között. Morsi egyiptomi elnök Izrael és a Hamasz közötti vitarendezése során többféle kommunikációs eszközt vett igénybe, megnyugtatta nemcsak a feleket, hanem az érdekelt országokat és szervezeteket is. Mindezt úgy, hogy sosem tárgyalt szemtől szembe például az izraeli képvisellel.

4. A tények építő értelmezése

Nem elégséges, hogy a közvetítő jól tudjon kommunikálni. Több embert ismerek, aki remek előadó és orátor. A mondanivaljuk érdekes, a gondolatok jól alátámasztottak, a kommunikált szöveg tökéletesen felépített, logikus és érthető. A közvetítőnek viszont ennél többre van szüksége: nagyon jó meghallgató félnek és vezéregyéniségnek is kell lennie. Itt bármely, a továbbiakban bemutatandó közép-keleti esetet példaként lehet felhozni, hiszen ezen a területen nemcsak aktuálpolitikai viták vannak, hanem a konfliktusoknak sok esetben történelmi eredete van. Ezért fontos, hogy a közvetítő vezesse a beszélgetéseket, kizárja a sérelmek ismételtetését, az ostromozó és elítélő megjegyzések használatát, és a múltba való visszatekintés helyett, a felek figyelmét a jövő, az építés lehetőségére irányítsa.

5. Időszerűség

A közvetítő rendelkezhet az összes említett tulajdonsággal, de mégis csak akkor járhat sikerrel, ha a közvetítés időszerű. Erről William Zartman írt egyik tanulmányában⁵, amelyben kifejtette, hogy ha egy harmadik fél túl korán lép a felek közé, akkor nem biztos, hogy képes lesz olyan mértékben segíteni, hogy azt a felek elfogadják. Ha meg túl későn ülnek le a felek a közvetítő asztalához, akkor lehet, hogy a helyzet már menthetetlenül súlyossá vált. Ennek a megítélése is nagyon nehéz, nincs útmutató a megfelelő idő kiválasztására.

6. Befolyásolás

A befolyásolás ingoványos talaj a közvetítésben, és elválaszthatatlan a függetlenség kérdésétől. Gyakori, hogy vitás helyzetben a felek nem

⁵ I. William ZARTMAN: Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond. <https://www.nap.edu/read/9897/chapter/7> 225. (2017.02.28.)

azonos súlyúak, vannak erősebb és gyengébb országok. Jelen helyzetben az erősséget vagy gyengeséget több szempontból lehet megközelíteni, de leginkább kapcsolati, gazdasági és katonai viszonylatban elemezzük ezt. Gyorsan kitérek itt a kapcsolati erősségre, mert a gazdasági és katonai szempont magától érthető. Nem szükséges, hogy egy ország gazdag vagy katonailag erős legyen, ha van egy vagy több támogató partnere. Néha elegendő, ha Oroszország, az USA vagy az ENSZ áll a háttérben, így a mérleg könnyebben billen az egyensúly felé.

Ha a közvetítő valamilyen módon függ az egyik féltől, akkor hajlamos a befolyásolhatóságra, és valószínűleg nem élvezi a másik fél bizalmát, jóváhagyását. De a gyengébb közvetítőnek az ereje a függetlenségben rejlik, nem az erőben vagy befolyásban. Erős harmadik fél viszont akár stimulálni is tudja a feleket, pénzzel, támogatással, netán fenyegetéssel, annak érdekében, hogy akár olyan egyezséget is elfogadjanak, amelyet másképp elutasítanának. Az erős mediátor segíthet abban is, hogy aránytalan helyzetben lévő felek között egyensúly jöjjön létre.⁶

A befolyásolás elemnél meg kell említeni a közvetítő státuszát. Minél erősebb státusza van a közvetítőnek, annál valószínűbb, hogy tevékenységében sikerrel jár. Minél magasabban áll a mediátor annál tekintélyesebb, hatalmasabb a felek szemében, és nehezebben utasítják el szerepét vagy ajánlatait, ötleteit.

A sikeres közvetítéshez nem szükséges, hogy minden elem teljességében meglegyen. A közvetítés komplex folyamat, amely során minden személyiségi, időbeli és térbeli viszonyt figyelembe kell venni. Nincs használati útmutató, ami pontosan leírja, hogyan juthatunk el a konfliktusok megoldásához, viszont a fent említett néhány elem segít a közvetítés sikerességének elérésében.

A közvetlen tárgyalás menetétől a közvetítés többek között abban különbözik, hogy ez utóbbi során a közvetítő:

- új informácóval szolgálhat,
- bátoríthatja a feleket az információ átadásra,
- segíthet a feleknek megérteni a másik fél álláspontját,
- irányíthatja a kommunikáció fonalát,
- vigyázhat, hogy ne a múltbeli események, sérelmek kerüljenek előtérbe, hanem a jövőre koncentráljanak a felek,
- bíztathat kompromisszumkötésre,
- vigyázhat arra, hogy a konfliktus kérdése ne táguljon,

⁶ [Jacob BERCOVITCH, Allison HOUSTON](http://www.juniata.edu/faculty/cookhu/webct/intervention/bercovitch1.doc): Influence of Mediator Characteristics and Behavior on the Success of Mediation in International Relations. International Journal of Conflict Management, Vol. 4 Iss: 4. 1993. <http://www.juniata.edu/faculty/cookhu/webct/intervention/bercovitch1.doc>, 297-321. (2017.02.28.)

- bátoríthatja a feleket megoldáskeresésre,
- ötleteket adhat a megoldásra.

Mint látjuk a közvetítőnek elég széles lehetősége van arra, hogy elősegítse a vita megoldását.

A közvetítés viszont lényegesen különbözik az egyéb békés vitarendezési módszerektől, annak ellenére, hogy sok esetben ott is megjelenik egy harmadik fél. A közvetítés abban különbözik a választottbírótól vagy bírótól, hogy a közvetítő nincs meghatalmazva arra, hogy döntést hozzon vagy kötelezze a feleket valamilyen eredmény betartására.

A közvetítés menetét tekintve az első és legfontosabb lépés, hogy a feleknek akarniuk kell a vita megbeszélését és megoldást keressenek. Mindkét fél akarata nélkül kevés az esély arra, hogy sikeres közvetítés alakuljon ki. Gondoljunk bele, ha valamit nem szeretnénk, vagy érdektelennek tartunk, akkor biztosan nem fogunk olyan erővel, gőzzel dolgozni a megoldáson, mintha ténylegesen szeretnénk, hogy próbálkozásainkban sikerrel járjunk.

Emellett a konfliktus megoldása érdekében a feleknek kell igényelni a harmadik fél segítségét. Ezt a felek közötti megegyezés alapján kell kiválasztani. Sok esetben évtizedek vagy évszázadok óta húzódó konfliktushelyzetek állnak fenn bizonyos államok között. Ez általában odáig szokott fajulni, hogy az államok megszüntetik az egymás közötti diplomáciai kapcsolatokat. Ilyen esetekben már a beszélgetés elkezdése is különösen nehéz. Ha az államok között semmiféle építő jellegű kommunikáció nincs, a viták egyre komplexebbek lesznek, s minél többretegű a vita, annál nehezebb azokat megoldani.⁷

II. Egyiptom és Izrael a 20. században

Az idők során a zsidó állam sokszor élvezett valamiféle függetlenséget, a fölötté uralkodó vagy őt megszálló népekkel szemben, de a Római Birodalom terjeszkedése ennek véget vetett: Néró császársága alatt Izraelt szétrombolták. A történelmi Izraelt Hadrianus római császár számolta fel véglegesen, amikor leverte a Kr. u. 135-140. között zajlott zsidó szabadságharcot. Az országot Júdea és Izrael helyett Palesztinának nevezte át, és száműzte a zsidó népet az országból (zsidó diaszpóra). A

⁷ Kevin M. HEALEY: President Jimmy Carter & the Camp David accords: an analysis of moral and pragmatic policy. 1995. 457.

zsidók nagy része Ázsia vagy Európa országaiba menekült és asszimilálódott. A zsidó vallási hagyományok nagy részét viszont megőrizték. Palesztina területén ezután palesztinnak neveztek minden ott élő népet.⁸

Az iszlám térhódításával különböző muszlim dinasztiák, majd több mint egy évszázadig a keresztések foglalták el ezt a területet. Az Európában zajló reformációval párhuzamosan, Palesztinát 1516-ban az Oszmán Birodalom kebelezte be, így az első világháború végéig a lakosság nagy része muszlim arab lett, a zsidóság meg a nagyobb városokba, főleg Jeruzsálembé tömörült, ahol többséget alkotott a más népek mellett.⁹ A 17. században a zsidók aránya 2% alá csökkent a történelmi Izrael területén.¹⁰ A 19. század Európájában erősödni kezdett a nemzeti hovatartozás ideológiája, és a zsidóságban is megfogalmazódott a túlélési, egységesítési vágy, hogy az évszázados üldöztetések után végre békében, saját államban élhessenek. A cionizmus eszméje alapján új, független és önálló izraeli állam megvalósítását tűzték ki célul, illetve a zsidóság érdekeinek képviselőjét szerte a világban. Az eszme futótűzként terjedt Európában és Oroszországban. Az első Cionista Világkongresszust 1897-ben hívták össze a svájci Bazelben, ahol mintegy 200 személy vett részt 17 országból. A résztvevők között volt 17 nő is, de ők csak a következő évtől kezdve rendelkeztek szavazati joggal.¹¹ A cionista mozgalom erős ellenállásba ütközött még a zsidó közösségen belül is, mert több zsidó vezető is ellenezte ezt a mozgalmat.

„Babilon folyóvizeinél ott ültünk és sírtunk, mikor a Sionról megemlékezünk. Bazel folyójánál leültünk és elhatároztuk, hogy többé nem sírunk.” írta az első Kongresszusról Izrael Zangwill angol író.¹² A bázeli kongresszuson megalapított Cionista Világszervezet támogatta a zsidók visszaköltözését Palesztinába, az *alija* (hazatérés)¹³ program keretében. A visszatelepülő zsidók megműveletlen területeket vásároltak

⁸ Ahron BREGMAN: A history of Israel. Published: Houndmills [England]; Palgrave Macmillan, New York 2003., 302.

⁹ Arnold BLUMBERG: The history of Israel. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1998. 198.

¹⁰ Ed. by Itamar RABINOVICH and Jehuda REINHARZ: Israel in the Middle East. Documents and Readings on Society, Politics and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present. Brandeis University Press, Waltham, Mass., 2008. 571-572.

¹¹ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/first-zionist-congress-and-basel-program-1897>. (2017.02.18.)

¹² Elsie Bonita ADAMS: Israel Zangwill. New York, Twayne Publishers [c1971], 177. "By the rivers of Babylon we sat down; yea, we wept, when we remembered Zion." By the river of Bale we sit down, resolved to weep no more.

¹³ Jogi szempontból az *alija* nagyon érdekes intézmény, hiszen a Hazatérési Törvény (Law of Return 5710-1950) szerint, bármely zsidó letelepedési jogot kaphat Izraelben, automatikusan megkapja az izraeli állampolgárságot és állami támogatásban részesül.

<http://www.nbn.org.il/aliyahpedia/government-services/government-benefits-new-immigrants-oleh-chadash/the-law-of-return/>; <http://www.jewishagency.org/first-steps/program/5131>

és ezeken kezdtek el tevékenykedni. Ez követően a zsidók aránya növekedett, és ezzel párhuzamosan a zsidó-arab konfliktusok is erősödtek. 1948-ban az utolsó brit katona is elhagyta a Palesztin államot és a Brit-Palesztina helyett, David Ben-Gurion, későbbi miniszterelnök, megalapította az új, szabad és független Izrael Államot. A szabadság és függetlenség nem tartott sokáig, az Izraelt körülvevő arab államok rögtön megtámadták az országot, kirobbant az első arab-izraeli háború, és csak egy év múlva került sor az első tűzszünetre, amikor megállapodtak egy ideiglenes határban. Erős támogatás volt Izraelnek, hogy 1949-ben az ENSZ tagjává vált. 1955-re szinte 89%-os volt a zsidók aránya Izrael területén, ami közel 87%-os növekedést jelent kb. 250 év alatt.¹⁴

Folyamatos támadások sorozata következett. Az első áttörés Anwar El Sadat egyiptomi elnök látogatása volt Jeruzsálemben, amikor beszédet mondott a Knesszetben és elsőként az arab államok között elfogadta Izrael létezését. Ezt követően tárgyalások kezdődtek el Egyiptom és Izrael között. Ezek a beszélgetések a Camp David-i egyezményben csúcsosodtak ki.

III. A Camp David-i egyezmény előkészítése, avagy jókor jó helyen

Jimmy Carter, az Amerikai Egyesült Államok elnökének egyik álma volt az átfogó közép-keleti béke megvalósítása. Hivatalba lépése után több arab állam vezetőjét is megkereste, annak érdekében, hogy beszélgetéseket kezdeményezzen. Sokan elutasították, de volt két ország, amelyben megszületett a béke csírája: Egyiptom és Izrael. Ebben az időszakban mindkét fél nyitott volt a régóta húzódó viták tisztázására, megoldás keresésére. Carter elnök esélyt látva a viták rendezésére, felajánlotta a feleknek a közvetítés lehetőségét, melyben vállalta a közvetítő szerepét. A felek tényleges, szemtől szembeni találkozója 13 napon át tartott, ez idő alatt születtek meg a Camp David-i egyezmények. Ha az olvasó azt hinné, hogy a több évtizedes erőszakos konfliktust pár nap alatt sikerült megoldani, akkor téved. Az amerikai találkozást megelőzően mintegy 14 hónapos diplomáciai tárgyalássorozatot folytattak le az államok, melynek keretében az amerikai elnök mindkét féllel külön-külön is tárgyalt, hogy jobban megismerje a helyzetet, a konfliktus forrását, lényegi elemeit, megoldásokat keresve a problémára.

Az egyiptomi-izraeli békeegyezményt 1979 márciusában írta alá Anwar El Sadat egyiptomi elnök és Menachem Begin izraeli miniszterelnök

¹⁴ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jewish-and-non-jewish-population-of-israel-palestine-1517-present>

Washingtonban. A közvetítés 1978 szeptemberében 12 napig tartott, a tervezett 3-7-hez képest¹⁵. Az előre tervezett idő ellenére a felek biztosítva voltak, hogy bármennyi időbe is telik, lehetőségük lesz nyugodtan megbeszélni a kérdés minden vetületét. Az amerikai elnök meggyőződése volt, hogy ha a szóban forgó kérdéseket ők hárman nem tudják megbeszélni, akkor a későbbiekben az erre felhatalmazott személyek még annyira sem lesznek képesek.

Nagyon fontos a közvetítés előtt – sőt ez minden vitarendezési módszerre érvényes –, hogy ha sikerrel szeretnénk járni, fel kell tárni és meg kell ismerni magánszemély felek esetén a családi hátteret, jelenlegi családi állapotot, bizalmasaik személyét és ezek hátterét; politikai-, vallási nézeteiket; erősségüket, gyengeségüket, egészségi állapotukat. Nemzetközi kapcsolatokban fontos a felek országában uralkodó aktuális helyzet, főleg ami befolyással lehet az vitás kérdésre. Imsreni kell továbbá a vita eredetét, alapját és az ehhez vezető történelmi lépéseket.

Carter elnök azért volt szerencsés helyzetben, mert mind az egyiptomi elnök, mind az izraeli miniszterelnök nagyon különböző személyiség volt elődeihez képest. Anwar El Sadat egyiptomi elnök földműves családból származott és forradalmár volt. Az elnök büszke volt származására, de a politika közösség nem sokat várt tőle, hiszen nem volt semmilyen adminisztrációs vagy diplomáciai képzettsége. Ennek ellenére erős bizonyítási vágy volt Sadatban, céljai között szerepelt Egyiptom gazdasági és szociális fellendítése. A gazdasági kérdésekhez nem túlságosan értett, sokkal jobban kezelte a politikai és diplomáciai helyzeteket. Ezért ha döntést kellett hozni gazdaságpolitikai kérdésekben, ezeket leginkább politikai szempontból közelítette meg. Neveltetésének köszönhetően, gyakorlatias, ésszerű és bátor döntéseket hozott. Az akkor 59 éves elnök, gyakorló vallásos ember volt, házas, négy gyermekkel.¹⁶

Menachen Begin, Izrael hatodik miniszterelnöke, az első miniszterelnök az állam megalapítása óta, aki nem tartozott a Munkáspárthoz, hanem mindvégig ellenzéki képviselő volt. A cionista Irgun nevű katonai testület korábbi vezére az Izraeli Állam megalapítása előtt többször került összetűzésbe brit katonákkal. Megválasztása után valószínű volt, hogy más politikai irány felé vezet majd az országot, mint a Munkáspárt. Begin jogi végzettséggel rendelkezett, figyelmes, őszinte és tisztességes embernek tartották. A szocialista munkáspárti politikával ellentétben Begin liberális, nyitott kereskedelmi rendszert tervezett bevezetni az országba,

¹⁵ J. Carter, Keeping Faith: Memoirs of a President, 1995, 329. o.

¹⁶ https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf, 2017.02.20 11:10.

ahol a magávállalkozások fellendítését, külföldi vállalkozások vonzását, ezáltal a gazdaság virágzását tűzte ki célul. Családi hátterét tekintve Begin Lengyelországból menekült el a II. világháború kitörése előtt. Édesanyját, édesapját és testvérét a náci elpusztították, később ő maga orosz koncentrációs táborba ült. Politikai nézeteinek megfelelően ellenezte a ciszjordánai és a Gáza övezetből való kivonulást, de nyitott volt engedményekre a Golán-fennsíkon és a Sínai félszigeten. A Palesztin Állam létrehozását ellenezte, de szorgalmazta minden arab országgal közvetlen tárgyalások folytatását. Begin hitt abban, hogy ha a felek leülnek szemtől szembe tárgyalni, akkor összetett vitás kérdésekre is lehet választ kapni vagy változást előidézni.¹⁷

Az amerikai elnök felkészülése érdekében a CIA-hez fordult, ahonnan alapos információt kapott a két ország és a két fél teljes hátteréről. A Camp David-i egyezményekhez kapcsolódó, 1977 és 1979 közötti dokumentumok titkosítva és zárolva voltak, ezeket a CIA őrizte. 2013-ban, 35 év eltelte után oldották fel a titkosítást, így közel 1400 oldalnyi anyaghoz férhetnek hozzá ma a kutatók. Az anyag feltárása után fény derült arra, hogy a közvetítő milyen nehézségekkel találkozott. Az egyik lényegi probléma az volt, hogy a szeptemberi találkozó során Begin jogi szempontból és jogi elmélkedéssel próbálta megközelíteni a kérdéseket, folyamatosan visszatekintve a történelemre. Sadat bár rendszerzett és pontos ember volt, kijelentéseiben túlságosan tágan fogalmazott, nem szerette elárulni, hogy mi jár a fejében. A beszélgetések során viszont kijelentette, hogy két dologban nem fog engedni: a terület és a szuverenitás kérdésében. Ugyanakkor ő volt az, aki írott, bár radikális megfogalmazású megoldási lehetőségekkel készült.

Carter elnök feljegyzései szerint az első napokban, amikor mindhárom vezető leült egy asztalhoz beszélgetni, a közvetítés lehetetlen volt, hiszen folyamatosan olyan megjegyzéseket tettek a felek, amelyekkel bosszantották egymást, és az előrelépés helyett feszült helyzet alakult ki, melyben nem lehetett dolgozni, megoldást találni. Az amerikai elnök úgy döntött, hogy szétválasztja a feleket és külön-külön beszél mindegyikükkel, kizárva annak a lehetőségét, hogy a sértő megjegyzések miatt bármely fél feladja a megoldáskeresést.¹⁸

Az egyezmények nem szóltak Ciszjordánia helyzetéről, de véget vetettek az Egyiptom és Izrael közötti nyílt ellenségeskedésnek. Begin

¹⁷ https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf (2017.02.20.)

¹⁸ <https://muse.jhu.edu/chapter/809199> (2017.02.20.)

visszavonta az izraeli hadsereget a Sínai félszigetről és Sadat megnyitotta a Szuezi csatornát, hogy az izraeli hajók is áthaladhassanak.

A közvetítő szerepe azért nagyon fontos a mediálás során, mert nagymértékben elő tudja segíteni a vita rendezését. És itt nemcsak az illető diplomáciai felkészültségére gondolok, hanem emberségére is. A Camp David-i közvetítés egyik pontján Sadat engedményt tett egy kérdésben, de arra kérte az amerikai elnököt, hogy cserébe látogasson el Egyiptomba a feleségével. Ezt az amerikai elnök ott helyben meg is ígérte. Vagy az utolsó napon, az egyezmény végső megszövegezésekor az Izraelt képviselő csapat megtudta, hogy az Amerikai Egyesült Államok Egyiptomhoz intézett hivatalos levélben álláspontot fogalmaz meg Jereuzsálem helyzetéről, melyben elítéli az izraelieket, ez felbőszítette az izraeli tárgyalókat, és kijelentették, hogy ilyen levél megjelenése esetén nem fognak semmit aláírni. Carter elnök ekkor megkérte a kollegáit, hogy derítsék ki Begin miniszterelnök unokáinak a nevét. Ez azért volt fontos, mert a Sadat-Begin-Carter-ről készített közös képet, mindhárom képviselő aláírta emlékként egymás családjának. Carter elnök ezeket a képeket külön dedikálta Begin miniszterelnök minden egyes unokájának, külön-külön feltüntetve ezek neveit. Ezt személyesen adta át Beginnek, aki még az Egyiptomhoz intézett levél hírének hatása alatt volt. Amikor azonban meglátta a képeken az unokái nevét, elérékenyült és félrevonta az amerikai elnököt, hogy négy szemközt beszéljenek. Szó esett az unokákról, a háborúról és arról, hogy a levél továbbítása esetén Izrael nem tudja aláírni a békeegyezményt ilyen formában. A közvetítő kapott a lehetőségen, és elmagyarázta, hogy egy újrászövegezett levél már Begin kíséreténél van. Begin megígérte, hogy ezt elolvassa és jelentkezik végső válaszával. Hamarosan érkezett a hívás, hogy az izraeli miniszterelnök elfogadta az új levél szövegezését, így az egyezmény megvalósulása szinte biztos volt. Carter elnök feladata már csak annyi maradt, hogy megegyezzenek az aláírás részleteiről és az aláírásig távol tartsa egymástól a feleket.¹⁹

¹⁹ Bár tudni kell, hogy rögtön e forró helyzet után Sadat és Begin személyesen is találkoztak még a Camp David-ben, amikor sikerült megint egy lényegi kérdésben összetűzni. Ennek megoldására egy szó szerinti nyilatkozatot foglalmaztak meg, amelytől egyik fél sem térhetett el, annak érdekében, hogy ne alakuljon ki új konfliktus a felek között: <https://muse.jhu.edu/chapter/809199> 409. (2017.02.21.)

IV. A közvetítés eredménye

„Ha egy megállapodás teljességét nézve népszerű, akkor egyes nem népszerű részletei elfogadhatóak.”²⁰ – vallja könyvében az amerikai elnök, és teljes mértékben igaza van. A vitarendezés során nagyon kevés a valószínűsége annak, hogy mindkét fél teljes mértékben elérje azt, amit szeretne, különben nem lennének vitás helyzetben, hanem kooperációs szerződést kötnének. Tehát a kompromisszumképesség és a tudatos vitarendezési vágy elengedhetetlen a közvetítés során. A feleknek tisztában kell lenni azzal, melyek azok a pontok, ahol nem tudnak engedni, melyek azok a pontok amelyekről tárgyalni lehet, és hol tudnak engedni annak érdekében, hogy a békéhez közelebb kerüljenek.

A 13. nap estéjén két keretegyezményt írtak alá Washingtonban: az egyik a közel-keleti béke keretegyezmény, amely átfogó és tartós területi rendezést is magába foglalt. Köztük rögzítette a Jordán-folyó nyugati partján lévő és a Gázai-övezetről szóló háromlépéses tárgyalások menetét a palesztin probléma rendezése érdekében. A két fél megegyezett abban – s talán ez az egyik legfontosabb része a vitarendezési mechanizmusoknak –, hogy a további konfliktusok kezelése során tartózkodnak az erőszak alkalmazásától, és a diplomáciai eszközöket részesítik majd előnyben. A második keretegyezmény az Egyiptom és Izrael közötti békeszerződés megkötéséről szólt, melynek értelmében 1982-ig Izrael kivonul a Sínai-félszigetről. Sadat és Begin 1978-ban törekvéseik elismeréseként béke Nobel-díjban részesültek, Amerika Izrael erős támogatója lett.

1979. március 26-án a két ország aláírta az Egyiptom és Izrael közötti békeszerződést, melyben szerepelt a kölcsönös és teljes államelismerés, illetve a diplomáciai kapcsolatok felvétele, a további jószomszédság érdekében. Izrael megerősítette azt is, hogy kivonja a hadseregét a Sínai térségből, elismerve a tűz- és fegyverszüneti határokat nemzetközi határoknak.

Vessünk egy gyors pillantást az arab országok szemszögéből is a Camp David-i egyezményekre! Az Arab Államok Ligája Egyiptom²¹ tagságát felfüggesztette, és székhelyét Tuniszba költöztette át. A közel-keleti béke

²⁰ „If the overall settlement proved to be popular, then some of the unpopular details would be acceptable.” J. CARTER, Keeping FAITH: Memoirs of a President. 1995. 329.

²¹ Egyiptom az Arab Államok Ligájának 1945-ös alapítása óta befolyásos tagja volt a szervezetnek. Fontos szerepet játszott az arab államok között, egészen a Camp David-i közvetítés eseményéig. Ezt követően az arab világ Egyiptom szerepét háttérbe szorította. 1989-re viszont a helyzet javult, az Arab Államok Ligája a székhelyet visszahelyezte Kairóba. Így Egyiptom, Amerika támogatásában és elismerésében részesült, Izrael partnereként van számon tartva, és mára már ismét központi szerepet játszik az arab országok körében is a közel-keleti békefenntartásban.

keretegyezmény nem valósult meg, az arab államok továbbra is megtagadták Izrael elismerését és törekvéseit. Majd ezt követte Sadat egyiptomi elnök meggyilkolása 1981-ben.

V. 2012: Egyiptom mint közvetítő az izraeli-gázai helyzetben

A 21. századi közvetítéseket nehezebb követni, hiszen ezek legtöbbször zárt ajtók mögött történnek, és a dokumentumok sok esetben titkosítva vannak. Valószínűleg majd 20-30 év múlva kerülhetnek ezek az írott anyagok a kutatók kezébe. Addig viszont az eseményeket a sajtóból és a frissebb szakirodalomból lehet követni és elemezni.

2005-ben az izraeli hadsereg – hosszú tárgyalásokat követően – kivonult a Gázai övezetből, amelynek felügyelete a Palesztin Nemzeti Hatóság alá került. Felmérések szerint ekkor már az izraeliek 60%-a és a teljes palesztin társadalom támogatta a kivonulást. Benjamin Netanyahu, a jobboldali Likud párt tagja, s akkori pénzügyminisztere több politikai vezetővel együtt viszont ellenezte a kivonulást, és lemondott tisztségéről. A határok, a tengerpart és a légtér ellenőrzésének jogát Izrael tovább is a kezében tartotta. Az izraeli külügyminiszter nyilatkozata szerint remélték, hogy ez a gesztus csökkenti majd a palesztin támadásokat és bizonyítja azt, hogy Izrael hajlandó engedményeket tenni a békéért.²²

Ezt követően 2006-ban a Gázai-övezetben és Ciszjordániában választásokat tartottak. A széles körben támogott Fatah párt elvesztette a szavazást a Hamással²³ szemben, annak ellenére, hogy minden felmérés és az exit-poll is a Fatah biztos nyereségét jósolta. A 132 parlamenti székbe²⁴ 76 Hamász képviselő került, ezáltal nyugodt többséget biztosítva a pártnak.²⁵ A választások eredménye a lakosságot is meglepte, egyesek a következő napokon bezárkóztak otthonaikba, félve

²² <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/08/10/AR2005081000713.html>, (2017.02.22.)

²³ A Hamász (hivatalos nevén: Iszlám Ellenállási Mozgalom) szervezet és politikai párt, az egyiptomi Muszlim Testvériség fegyveres szárnya, amit alapokmányának második cikkében meg is erősít: „*The Islamic Resistance Movement is one of the wings of Moslem Brotherhood in Palestine. Moslem Brotherhood Movement is a universal organization which constitutes the largest Islamic movement in modern times. It is characterised by its deep understanding, accurate comprehension and its complete embrace of all Islamic concepts of all aspects of life, culture, creed, politics, economics, education, society, justice and judgement, the spreading of Islam, education, art, information, science of the occult and conversion to Islam.*”

A Hamaszt az USA, Európai Unió és Izreal és terrorista szervezetként tartja számon. A szervezet 2006-ban kijelentette, hogy kizár minden tárgyalási lehetőséget és megtagadja bármilyen béketárgyalás lehetőségét. http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

²⁴ Palesztin Törvényhozási Tanács, Palesztina parlamentjének hivatalos neve.

²⁵ <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/26/AR2006012600372.html> (2017.02.22.)

zavargásoktól, mások meg az utcákra vonultak, hiszen fennállt annak a gyanúja, hogy az eredmény nem tükrözi a lakosság szavazatát.²⁶ A választási eredményeket követően a Bush-kormány felfüggesztette a palesztin hatóságoknak nyújtott további támogatását²⁷. A Fatah és a Hamasz között egyre növekedett a feszültség, míg 2007-ben a Hamasz katonai támadást indított a Fatah ellen, visszaszorítva ezt Ciszjordánia területére. Emellett a Hamasz folyamatos rakétatámadásokat indított a határmenti izraeli települések ellen, melyek számtalan civil áldozatot követeltek.²⁸

2008-2009-ben újra felerősödött az Izrael és a Hamász közötti konfliktus, amikor Izrael elhatározta, hogy megtámadja a Hamász Gáza-övezetben levő fegyverraktárait. Az izraeli légierő megsemmisítette a Hamász kormányzati épületét, valamint fegyver- és rakétaraktárak támadott. Egyiptom közvetítésével a két fél ugyan 2008 júniusában tűzszünetet rendelt el, de az év decemberében a Hamasz ezt visszavonta, és újabb támadásokat indított, amelyekre Izrael totális rakétatámadással válaszolt. A világ szörnyülködve figyelte az eseményeket, és a legtöbb ország felszólította a két felet, hogy szüntessék meg a támadásokat.

2012 áprilisában Egyiptom bejelentette, hogy nem fog természetes gázt szállítani Izraelbe²⁹. Ezt követően több terrortámadás történt a Sínai-félszigeten, amelyet Izrael úgy könyvelt el mint a békeegyezmény megszegését. Izrael újabb támadási akciót tervezett a Gázai-övezet ellen. Ennek célja a Hamasz vezetőinek meggyilkolása és az övezetbe való fegyvercsempészt leállítás volt. A támadás katonai neve: *Védelmi pillér*, vagy rövidítve: *Felhő volt*.³⁰ Az Egyiptom és Izrael közötti diplomáciai kapcsolatok folyamatos próbának vannak kitéve, de a közös biztonsági kérdések megerősítik ezt a kétoldalú kapcsolatot.

Mohammed Morsi Egyiptom ötödik elnöke, de ő az első, aki szabad, demokratikus választás eredményeképpen jutott az elnöki székbe. Morsi rövid elnöksége alatt átmeneti alkotmányos nyilatkozatot bocsátott ki,

²⁶ Beverley MILTON-EDWARDS, Stephen FARRELL: Hamas: The Islamic Resistance Movement. Cambridge: Polity, 2010. 7.

²⁷ A 2006-os palesztin választások nagy támogatója volt az Amerikai Egyesült Államok, hiszen biztosak voltak abban, hogy az adott területen közkedvelt és külföldi államok által is nagymértékben támogatott, a Jasszer Arafat által alapított Fatah mérsékelt irányzatú párt nyeri a választásokat.

²⁸ Aaron N. BONDAR: Published [March 15, 2016](#) by [ProgressME](#) in [March](#), <https://progressmemag.com/2016/03/15/breaking-down-the-2006-palestinian-elections-vote-by-vote/>, (2017.02.22.)

²⁹ 2005-ben Egyiptom és Izrael egyezséget kötött Izrael 15 évre vonatkozó földgáz ellátásáról. http://www.nytimes.com/2005/07/01/business/worldbusiness/egypt-and-israel-sign-15year-natural-gas-deal.html?_r=0, és <https://www.theguardian.com/world/2012/apr/23/egypt-cancels-israeli-gas-contract>, (2017.02.22.)

³⁰ Jim ZANOTTI: Israel and Hamas: Another round of conflict. Washington, District of Columbia: Congressional Research Service, 2014.

amelyben teljhatalommal ruházta fel magát, beleértve a jogi és politikai ellenőrzés nélküli törvényalkotást is.³¹ Ezt megelőzően viszont a közvetítő szerepét vállalta fel egy újabb Izrael-Hamasz közötti konfliktusban. Az egyiptomi elnök, aki Izrael nevét sosem említette és sosem tárgyalt Izraellel, elnyerte ez utóbbi és az USA bizalmát azzal, hogy közvetítést vállalt a Gázai-övezet ügyében.³² A vállalás viszont – véleményem szerint – nem Morsi önszántából történt, hanem az USA mint Egyiptom fő támogatója gyakorolt rá nyomást. A Muszlim Testvériség elítélte Egyiptom korábbi elnökét, Mubarakot, az Izrael-barát politikája miatt, s amiatt is, hogy 2008-ban nem lépett közbe, amikor Izrael véres támadást indított a Hamasz ellen, ezért elvárta Morsi elnöktől, hogy ne bánjon kesztyűs kézzel az ellenséggel.

Mubarak egyiptomi elnököt megemlítve érdemes kitérni egy korábbi eseményre. 2007 augusztusában, a Gázai-övezetből Qassam rakétákkal támadták meg Izraelt. Azért lényeges a rakéta fajtája, mert ezek a rakéták nem tartalmazznak semmiféle radart vagy bemérő eszközt. Ez azt jelenti, hogy nem tudnak pontosan célozni ezzel a fegyverrel. A Hamasz viszont nagy előszeretettel használja ezeket a rakétákat, mert egyszerű összetevőkből állnak, melyeket könnyen be tudnak csempészni a lezárt övezetbe. A célzás hiánya véletlenszerű becsapódást okoz, így sokszor civilek is, beleértve gyermekeket, áldozatul esnek.³³ Éppen ebből az okból tilos ennek a fegyvernek a használata a nemzetközi szakvélemények szerint a 4. Genfi Egyezménynek megfelelően³⁴. Ezeket a támadásokat követően mindkét fél felkérte Mubarak elnököt, hogy közvetítsen a támadások megszüntetése végett, de Mubarak nem vállalta ezt a feladatot.

Ez az eset bizonyítja azt az eshetőséget, amikor a közvetítő nem föltétlenül független a felektől. Jelen helyzetben Morsi egyiptomi elnök azon kevesek közé tartozott, akik befolyással bírtak a Hamasz vezetőire. Ezáltal valós esélyt adott Izraelnek a tűzszünet kialakítására, azok után is, hogy Izrael megtámadta a Gázai-övezetet, annak érdekében, hogy megszüntesse az onnan érkező rakétatámadásokat. Ezt követően Morsi kairói palotája, a közép-keleti zóna diplomáciai központjává vált.

Első lépésként Morsi tárgyalást kezdeményezett a török miniszterelnökkel, a katari emírrrel és több arab tisztviselővel, hogy

³¹ Az alkotmányos nyilatkozat teljes angol változata: <http://english.ahram.org.eg/News/58947.aspx>, (2017.02.22.)

³² <http://www.cbsnews.com/news/egypt-emerges-as-major-middle-east-mediator-with-israel-gaza-cease-fire/>, (2017.02.22.)

³³ Attacks on Israeli civilians by Palestinians (2011 and 2014): http://www.btselem.org/israeli_civilians/qassam_missiles (2017.02.27.)

³⁴ 4. Genfi Egyezmény: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/6CF7F4E7-B841-44F0-8DCE-67D23DCFB6E2/0/GENF4_hu.pdf (2017.02.27.)

támogassák a közvetítést a két fél között. Ez a lépés azért fontos, mert ezzel megerősítette státuszát és nagyobb nyomást tudott gyakorolni a felekre a béke elérése érdekében. Izraeli követség is járt Kairóban, de szemtől-szembe ezekkel sosem találkozott vagy tárgyalt az elnök. Bár Morsi nyíltan támogatta a Hamaszt és elítélte az izraeli támadást, elnöksége alatt e megnyilvánulásai mérséklődtek. Katonai közbelépéssel és tárgyalások sorozatával Morsi próbálta megfékezni a Sínai-félszigeten levő iszlám fegyvereseket.³⁵

Ebben az esetben a közvetítő függetlenségéről a hangsúly átkerült a közvetítőbe vetett bizalomra vagy a tudatos jóváhagyásra. Izraelnek olyan személyt kellett elfogadnia, aki gyakorló szélsőséges iszlám vallású és olyan terrrorszervezet támogatója, amely Jeruzsálem visszafoglalását dzsihádként fogta fel. Izrael viszont tudta, hogy ebben a helyzetben a külső és független közvetítő nem valószínű, hogy bármilyen eredményt el tudna érni. Egyiptom és a Muszlim Testvériség, mint a Hamasz szárnyszervezete, befolyással lehet a szervezetre. Izrael ezért, ha nem is bizalommal, de tiszta fejjel eldöntve engedte, hogy Egyiptom közbenjárjon a Gázai-övezeti rakétatámadások megszüntetése végett.

Valószínűleg Morsi nem gondolt arra a feladat felvállalásakor, hogy ez számára is kihívás lesz. Hiszen, ha nem jár sikerrel, akkor Egyiptom sarokkő státusza megkérdőjeleződik az arab világban. Elveszti hitelességét, illetve veszélyes helyzetbe sodorhatja magát szomszédaival szemben, ha ezek úgy érzik, hogy pártfogolja egyik vagy másik felet. Egyiptomnak többek között azért is volt fontos, hogy a Gázai-övezetben tűzszünet legyen, mert a határmenti területről sok sérült palesztin próbált bemenekülni az országba. Egyiptom számára stabil és biztonságos Gázai-övezetre volt szükség, mert akkor területe és határai is sérthetetlenül maradnak. Morsi otthonosabban érezte magát a külpolitikában, mint a belpolitikában. Az Egyiptomban uralkodó munkanélküliség, a szociális és gazdasági helyzet az egyiptomi népet felháborította. Morsinak nagy sikerre volt szüksége, de ennek a feladatnak az elvállalásával ingoványos talajra lépett. Egyrészt erőskezű muszlim vezetőnek kellett lenni, aki elítéli az izraeli támadásokat, támogatja a palesztin népet és a Hamasz akcióit. Másrészt az Amerikából érkező támogatásnak ára volt, jelen esetben a Hamasz moderálása az Izraellel szembeni támadásokat illetően. Morsi diplomáciai bravúrral teljesítette a feladatot. A médiában folyamatosan nyilatkozott arról, hogy: *„Az izraelieknek meg kell érteni, hogy ez az agresszió nem elfogadható, ez csak a régió instabilitásához vezethet”*.

³⁵ <http://www.cbsnews.com/news/egypt-emerges-as-major-middle-east-mediator-with-israel-gaza-cease-fire/>, (2017.02.24.)

Visszavonta az Izraelben levő nagykövetét, miniszterelnökét, Hisham Kandilt pedig a Gázai-övezetbe küldte, hogy a palesztin nép érezze szolidaritását.³⁶ Ezekkel a cselekedetekkel megerősítette az arab világhoz hű státuszát. A másik oldalt vizsgálva, amelyben Egyiptom Amerika partnere, a következő lépéseket tette az elnök: beszélgetést kezdeményezett Obama amerikai elnökkel³⁷ és az ENSZ akkori főtitkárával, Ban Ki-moonnal, hogy jelezze, hajlandó segítséget nyújtani annak érdekében, hogy a konfliktus ne fokozódjon.

A közvetítő szerepének elvállalása felelősséggel jár, hiszen a közvetítő hírneve is kockán forog, és ez már önmagában is kellő ösztönzés arra, hogy mindkét fél által elfogadható megoldás kerüljön az asztalra. Morsi elnök feladata az volt, hogy nyomást gyakoroljon a Hamaszra, mérsékelje a szervezet támadásait és tűzszünetet szorgalmazzon a felek között, mindezt Amerika nyomása és az világ figyelme alatt.

VI. A felek elvárásai és eredmény

Nyolc napig tartó támadás következtében 170 ember vesztette életét. Ez a támadás volt az azt megelőző négy év legvéresebb összetűzése. Izrael célja az volt, hogy megszüntesse a Gázai-övezetbe a fegyvercsempészetet, amellyel a Hamasz folyamatosan új lendületet kapott. A Hamasz elvárása viszont a Gázai-övezet lezárásának teljes megszüntetése volt és a palesztin nép szabad mozgásának a biztosítása. Egyiptom nem tudott hosszú távú fegyverszünetet kieszközölni, de a felek végül rábólintottak egy tág megfogalmazású egyezményre, amely véget vetett a véres támadásoknak.³⁸

A felek által aláírt egyezmény két cikkben hét alpontot tartalmaz, és a szövege a következőképpen szól:

Tűzszünet megállapodás a Gázai-övezetben

1.

A. Izrael abbahagyja az összes ellenségeskedést a Gázai-övezetben, legyen az földi, tengeri vagy légi, beleértve a betöréseket és egyének célzását.

³⁶ <http://www.islamopediaonline.org/news/egypt-president-morsi-says-israel-aggression-gaza-unacceptable>, (2017.02.27.)

³⁷ Hillary Clinton, az USA akkori államtitkára volt az, aki konkrétan tárgyalta Egyiptommal, és azóta is egyik legnagyobb sikerének tartja számon ezt az eseményt: <http://www.politico.com/story/2014/07/hillary-clinton-legacy-mideast-biggest-accomplishment-108924> (2017.02.27.)

³⁸ <http://www.cbsnews.com/news/israel-and-hamas-reach-gaza-cease-fire-agreement/2/> (2017.02.27.)

- B. *Az összes palesztin csoport abbahagyja a Gázai-övezetből eredő összes ellenségeskedést Izrael ellen, beleértve a rakétatámadásokat és minden egyéb támadást a határ mentén.*
- C. *A tűzszünetet követő 24 óra után végrehajtási megoldásokat kell találni az átkelőhelyek megnyitására és a személyek mozgására, illetve az áru szállításra, tartózkodva a lakosság szabad mozgásának korlátozásától és ezek támadásától a határmenti területeken.*
- D. *Egyéb kérdésekről tárgyalni lehet.*

2. Végrehajtási eljárás:

- A. *A tűzszünet nulladik órájának megállapítása, az életbelépés végett.*
- B. *Egyiptom mindkét féltől biztosítékot kap, hogy ezek elkötelezik magukat a vállaltak mellett.*
- C. *Mindkét fél elkötelezi magát, hogy nem végez semmilyen olyan cselekményt, amely sértené a megállapodást. Bármely észrevétel esetében Egyiptomot, mint jelen megállapodás támogatóját, tájékoztatni kell, hogy nyomon követhesse az eseményeket.³⁹*

Nagyon érdekes, hogy egyszerű szövegezésű, jogi szempontból rövid dokumentummal találjuk szembe magunkat, mégis a lényeg benne van, és ha a felek tisztelik egymást és betartják az ígéretet, akkor a megállapodás hosszú életű lett volna. Három részt emelek ki, melyek fedik a teljes megállapodás lényegét.

1. Egyik fél sem kezdeményez további támadásokat.
2. A lezárt Gázai-övezetnek a megnyitása.
3. A felek biztosítékot nyújtanak Egyiptomnak, ami bizonyítja az elköteleződést.

Egyiptom közvetítése sikeres volt. Az amerikai nyomás⁴⁰ és Morsi bátorsága és befolyása a Hamaszra elengedhetetlen része volt a folyamatnak. A tűzszünet közel két évet tartott. Az egyiptomi elnök learatta a babérokat, több ország vezetőjétől elismerésben részesült, és a sajtó zengett Egyiptom sikeres közvetítői szerepétől.

³⁹ A megállapodás teljes szövege angolul: http://www.huffingtonpost.com/2012/11/21/israel-hamas-peace-agreement-text_n_2171602.html.

⁴⁰ Egyiptom az USA-tól pénzügyi és katonai támogatásban részesül.

VII. Közvetítés és az ENSZ

Az ENSZ a világ egyetlen és legegységesebb nemzetközi szervezete. Alapokmánya szerint az ENSZ célja a békefenntartás. Ezt a célt sokáig minden elé helyezték, és sok évig sikerrel jártak tevékenységükkel. A legtöbb ország elismerte az ENSZ közvetítési képességét. Sokéves sikeres munka után azonban visszaesett a világszervezet tevékenysége, és csökkent mind az apparátusa, mind a költségvetése. Ez leginkább a Szomáliában, majd Jugoszláviában történt sikertelen tevékenységének tudható be. *„Megkérdőjeleződött magának a békefenntartó tevékenységnek, amely az utóbbi időkben a szervezet minden más tevékenységét szinte háttérbe szorította, kiemelkedő fontossága. Egyre több tagállam – különösen a fejlődő országok közül – vélik úgy, hogy a világszervezet más fontosabb, gazdasági, szociális, humanitárius, környezetvédelmi, stb. tevékenységének a rovására, fölöslegesen és túlzottan sokat költ békefenntartásra, holott szerintük éppen a gazdasági-társadalmi fejlődési egyenlőtlenségek, illetve maga a fejletlenség az alapvető oka a háborús konfliktusoknak. A bírálatok annak ellenére erősödtek, hogy a béke és biztonság átfogóbb, a szűken vett katonai és politikai elemeken túl a gazdasági, társadalmi, környezetvédelmi elemeket is magában foglaló értelmezését az ENSZ vezető munkatársai is osztják, és ennek megfelelően kezelik a békefenntartó tevékenységet.”*⁴¹ De mit is értünk ENSZ békefenntartás alatt? A békefenntartás alatt azokat a lépéseket értjük, amelyet az ENSZ megtehet az Alapokmányból származó jogi felhatalmazással, annak érdekében, hogy megelőzze vagy visszaszorítsa az államok közötti vitás helyzetek elfajulását, melyek veszélyeztetnék a békét.

Az ENSZ tisztségviselői és szervei többféleképpen tudnak közbelépni konfliktusok esetén:

1. A Főtitkár, mint közvetítő;
2. A Biztonsági Tanács, mint békefenntartó;
3. A Főtitkár és Biztonsági Tanács közösen, komplex közvetítő és békefenntartó szerepben

A szervezeten belül két intézmény van, amely az Alapokmány szerint felhatalmazással rendelkezik a viták békés megoldására. A főtitkári pozíció az államok által elfogadott legrangosabb státusz. Ezzel a méltó hellyel viszont nagy felelősség jár. A főtitkár munkaköri leírása nem olyan

⁴¹ TISOVSZKY János: Az ENSZ és a békefenntartás. Magyar ENSZ Társaság, Budapest 1997. 7.

részletes, mint bármely más munkaviszonyban. A feladatai ellátásának jogi alapja az Alapokmányban található meg, amely igen tágan fogalmaz, főleg ha a viták békés rendezésének tárgyára gondolunk. Itt nincs pontosan meghatározva, mit is tehet a vitarendezés érdekében, jogai és kötelezettségei szempontjából sincs korlátozva. Az egyetlen jogi határ számára, hogy nem törvényhozó szerv és kötelezőek rá nézve az ENSZ határozatai.

Az ENSZ Alapokmányának 98. cikke szerint az főtitkár a szervezet legfőbb tisztviselői funkciója mellett, „... a Közgyűlés, a Biztonsági Tanács, a Gazdasági és Szociális Tanács és a Gyámügyi Tanács minden ülésén részt vesz és elvégez minden olyan más feladatot, amellyel ezek a szervek megbízzák. A Főtitkár a Szervezet munkájáról a Közgyűlésnek évenként jelentést tesz.”⁴². Ez kiegészítve a 99. cikkbe foglaltakkal: „A Főtitkár a Biztonsági Tanács figyelmét minden olyan ügyre felhívhatja, amely véleménye szerint a nemzetközi béke és biztonság fenntartását veszélyeztetheti.” – elénk tárul a Főtitkár feladatának nagy és fontos része, a békefenntartás.

Az ENSZ, látva a 21. századi nemzetközi vitákat, az arab tavasz véres megnyilvánulásait, elhatározta, hogy elfogadta az *United Nations Guidance for Effective Mediation* című dokumentumot. Ez az ENSZ főtitkárának a *Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution* (A/66/811, 25 June 2012) című jelentése⁴³ mellékleteként született meg. A melléklet 2012-ben látott napvilágot, és irányelveket tartalmaz a sikeres közvetítés témájában. A ENSZ égisze alatt történő közvetítésről olvasva észrevettem, hogy sokan nem említik meg az Alapokmányban szereplő 100. cikket, pedig véleményem szerint ez szorosan kapcsolódik, ahhoz a feladathoz, amelyet a Főtitkár mint közvetítő felvállal.

„1. A Főtitkár és a tisztviselői kar kötelességeik teljesítését illetően sem valamely kormánytól, sem a Szervezeten kívül álló más hatóságtól utasítást nem kérhetnek és nem kaphatnak. Tartózkodniuk kell nemzetközi tisztviselői minőségükkel összeférhetetlen bármely magatartástól és kizárólag a Szervezettel szemben felelősek.

2. A Szervezet mindegyik tagja kötelezi magát arra, hogy tiszteletben tartja a Főtitkár és a tisztviselői kar feladatainak kizárólag nemzetközi jellegét és nem kísérli meg őket feladatuk gyakorlásában befolyásolni.”⁴⁴

⁴² ENSZ Alapokmány: <http://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/> (2017.03.02.)

⁴³ Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution (A/66/811, 25 June 2012)

⁴⁴ ENSZ Alapokmány: <http://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/>

A cikk szerint, a Főtitkár független a felekkel szemben, és csak az ENSZ-nek tartozik felelőséggel. Ezt a függetlenséget megerősíti a második bekezdéssel, amikor befolyásolásmertesség kötelességével terheli az aláíró feleket.

Nem igazán ismert, mégis figyelemreméltó személy a közvetítés terén Diego Cordovez, chilei állampolgár, aki 25 éven keresztül munkálkodott az ENSZ-ban. Bár főtitkári szerepet sosem töltött be, sokszor delegáltak közvetítőként több országba is, köztük Pakisztánba vagy Iránba az amerikai nagykövetségen ejtett tűzszök kiszabadítása érdekében, Málta és Líbia között a kontinentális talapzat ügyében, Koreába, Granadába, Venezuelába, Irakba, Afganisztánba a háború kirobbanásakor.⁴⁵ Cordovez munkássága kiemelkedő és csendes volt, hű volt nyilatkozataihoz. Cordovez egyik gyakran emlegetett idézete szerint: *„A csendes diplomácia lényege a titoktartás”*.⁴⁶ Erről később írásában így fogalmazott: *„A csendes diplomácia lényege a rivaldafény elkerülésének művészete, amikor szükséges”*.⁴⁷

A ENSZ keretén belül a második intézmény, amely a nemzetközi viták⁴⁸ rendezésével foglalkozhat nem más, mint a Biztonsági Tanács. Az Alapokmányban a VI. és VII. fejezet az, amely részletesebben foglalkozik a kérdéssel.

A 33. cikkben felsorolást találunk arról, milyen módszerek alkalmasak a viszályok békés rendezésére. A felsorolás nem kizárólagos jellegű, az aláíró felek nyitva hagyták a lehetőségek bővítését. Négy vitarendezési módszert ajánlanak, amelyek diplomáciai eljárással valósulhatnak meg és kettőt, amelyek a bírósági vitarendezés körébe tartoznak: *„Minden olyan viszály esetében, amelynek elhúzódása a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának veszélyeztetésére vezethet, a felek mindenekelőtt közvetlen tárgyalás, kivizsgálás, közvetítés, békéltetés, választott bírósági vagy bírósági eljárás, regionális szervek, vagy megállapodások igénybevétele vagy általuk választott egyéb békés eszközök útján tartoznak megoldást keresni.”*

A Biztonsági Tanácsnak a következő jogokat biztosítja az Alapokmány:

- felhívhatja a felek figyelmét a vitarendezésre (33. cikk 2. bekezdés),

⁴⁵ <http://www.lib.utexas.edu/taro/utlac/00437/00437-P.html>, 2017.03.02m 17:15.

⁴⁶ Kabul New Times, 1983.02.01, „The essence of quiet diplomacy is confidentiality” http://www.afghandata.org:8080/xmlui/bitstream/handle/azu/15112/azu_acku_np50_k22_v20_1983_n000254_w.pdf?sequence=28&isAllowed=y

⁴⁷ Diego CORDOVEZ: „The essence of quiet diplomacy is the art of avoiding the limelight when necessary.” <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0022343391028001010>, 12. (2017.03.02.)

⁴⁸ Az ENSZ Alapokmányának szövege a viszály szót használja: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186>, (2017.03.06.)

- megvizsgálhat minden vitás helyzetet (34. cikk),
- a vitában eljárási és rendezési módot ajánlhat (36. cikk, 1. bekezdés),
- a vita elhúzódása és komolysága esetén határoz, hogy a vita a Nemzetközi Bíróság elé kerül vagy általa megfelelőnek ítélt rendezési módokat ajánl (37. cikk 2. bekezdés),
- kérelemre ajánlatokat tesz a feleknek (38. cikk).

A Biztonsági Tanács fontos kötelezettséggel is tartozik. Tiszteletben kell tartania a felek megállapodását a vitás kérdések rendezése során (36. cikk 2. bekezdés).

A VI. fejezetben viszont szó esik a felek kötelezettségeiről és jogairól is. Azért használok felek megnevezést, mert az ENSZ Alapokmánya ennél a résznél lehetőséget ad a nem tagállamoknak is arra, hogy intézményeihez forduljanak. De lássuk mi vonatkozik a felekre!

- Az ENSZ tagoknak jogukban áll felhívni a BT vagy Közgyűlés figyelmét meghatározott viszályok esetén (35. cikk 1. bekezdés);
- Ha az ENSZ tagok nem tudták rendezni vitás kérdésüket, akkor a kérdést a BT elé kell terjeszteniük. A BT majd dönt, hogy ezt bírósági útra tereli-e, vagy más rendezési módot ajánl (37. cikk 1. bekezdés);
- A nem ENSZ tagállamnak jog van felhívni a BT vagy Közgyűlés figyelmét olyan vitás helyzetre, amelyben maga is érdekelt fél (35. cikk 2. bekezdés). Ennél a résznél viszont találunk egy praktikus kikötést, hiszen harmadik fél, csak akkor fordulhat az ENSZ meghatározott intézményeihez, ha az *„Alapokmányban a békés rendezésre vonatkozólag előírt kötelezettségeket a viszályt illetően magára nézve előre kötelezőeknek”* elfogadja.

Az ENSZ békefenntartó tevékenységéről az Alapokmány VII. fejezete szól részletesebben. A tizenhárom cikkből álló fejezetből két cikket emelek ki. A 41. és 42. cikk tartalmaz rendelkezéseket annak érdekében, hogy milyen lépéseket tehet a BT, ha a felek nem tartják tiszteletben a BT határozatait.

A 41. cikk így fogalmaz: *„A Biztonsági Tanács határozza meg, milyen fegyveres erők felhasználásával nem járó rendszabályokat kíván foganatosítani abból a célból, hogy határozatainak érvényt szerezzen, és felhívhatja az Egyesült Nemzetek tagjait arra, hogy ilyen rendszabályokat*

alkalmazzanak. Ilyeneknek tekintendők a gazdasági kapcsolatok, a vasúti, tengeri, légi, postai, távírói, rádió és egyéb forgalom teljes vagy részleges felfüggesztése, valamint a diplomáciai kapcsolatok megszakítása.” Két fontos tényt érdemes megjegyezni. Első lépésként fegyveres erők használatának elkerülésével érvényesíti a BT a határozatát. Tehát az ENSZ saját maga számára is szigorúan meghatározott lépéseket ír elő és magasra emeli a mércét. A második fontos rész az utolsó mondat, mely *expressis verbis* megfogalmazza, milyen széles körű és változatos szankciókat alkalmazhat a BT, hogy kikényszerítse a felektől a határozatai elfogadását. Bár véleményem szerint nem feltétlenül segíti elő a vitás kérdések rendezését az a tény, hogy a diplomáciai kapcsolatok megszűnnek. Az ilyen intézkedés megnehezíti a kommunikációt azzal a féllel, amelytől valamilyen cselekvést várunk.

A 42. cikk szerint: *„Ha a Biztonsági Tanács úgy találja, hogy a 41. cikkben említett rendszabályok elégtelenek, vagy elégteleneknek bizonyulnak, úgy légi, tengeri és szárazföldi fegyveres erők felhasználásával olyan műveleteket foganatosíthat, amelyeket a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához, vagy helyreállításához szükségesnek ítél. Ezek a műveletek az Egyesült Nemzetek tagjainak légi, tengeri és szárazföldi hadereje által foganatosított tüntető felvonulásból, zárlatból (blokád) vagy egyéb műveletekből is állhatnak.”*

E cikk elolvasása után, az első kérdés, amire egy nemzetközi jogász gondol, hogy a hadijog és emberi jogok szimbiózisban élnek a jog világában. Vajon a fent említett cikk nem mond ellent az emberi jogoknak és egyben az Alapokmány első cikkében meghatározottaknak? A 42. cikk jóformán szabad kezet ad a BT-nek akár erőszakos lépések meghozatalára is.⁴⁹ Mivel dolgozatom a nemzetközi vitarendezés során felmerülő erőszakos lépések előtti részre koncentrált, ezért az előbbi kérdésre a választ, kollegáimra hagyom.

Felhasznált irodalom

Aaron N BONDAR: *Published March 15, 2016 by ProgressME in March, <https://progressmemag.com/2016/03/15/breaking-down-the-2006-palestinian-elections-vote-by-vote/>*

Academic Peace Orchestra Middle East Policy Brief, Building on Experiences of Mediation in the Arab World – Assessing Positive Conditions for the Middle East Conference, 2011. December, No. 4,

⁴⁹ Anna M. VRADENBURGH: The Chapter VII Powers of the United Nations Charter: Do They Trump Human Rights Law, 14 Loy. L.A. Int'l & Comp. L. Rev. (1991): <http://digitalcommons.lmu.edu/ilr/vol14/iss1/6> 175.

Academic Peace Orchestra Middle East Policy Brief, Conflict Mediation in the Middle East - Lessons from Egypt as a Mediator and Object of Mediation, 2014. August, No. 36,

ADAMS, Elsie Bonita: Israel Zangwill, New York, Twayne Publishers [c1971].

Anna M. VRADENBURGH: The Chapter VII Powers of the United Nations Charter: Do They Trump Human Rights Law, 14 Loy. L.A. Int'l & Comp. L. Rev. (1991)

Attacks on Israeli civilians by Palestinians (2011 and 2014):

http://www.btselem.org/israeli_civilians/qassam_missiles

Az alkotmányos nyilatkozat teljes angol változata:

<http://english.ahram.org.eg/News/58947.aspx>

Beverley MILTON-EDWARDS, Stephen FARRELL: Hamas: The Islamic Resistance Movement, Kiadó: Cambridge: Polity, 2010.

[BLUMBERG, Arnold](#): The history of Israel, Westport, Conn.: Greenwood Press, 1998.

BREGMAN, Ahron: A history of Israel, Published: Houndmills [England]; New York: Palgrave Macmillan, 2003.

Itamar RABINOVICH and Jehuda REINHARZ (Editor): Israel in the Middle East: Documents and Readings on Society, litics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present, Brandeis University Press, Waltham, Mass., 2008.

Egyiptom és Izrael földgáz ellátásáról.

http://www.nytimes.com/2005/07/01/business/worldbusiness/egypt-and-israel-sign-15year-natural-gas-deal.html?_r=0

HEALEY, Kevin M.: President Jimmy Carter & the Camp David accords: an analysis of moral and pragmatic policy, 1995.

http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

<http://www.cbsnews.com/news/egypt-emerges-as-major-middle-east-mediator-with-israel-gaza-cease-fire/>

<http://www.cbsnews.com/news/egypt-emerges-as-major-middle-east-mediator-with-israel-gaza-cease-fire/>

<http://www.cbsnews.com/news/israel-and-hamas-reach-gaza-cease-fire-agreement/2/>

http://www.huffingtonpost.com/2012/11/21/israel-hamas-peace-agreement-text_n_2171602.html

<http://www.islamopediaonline.org/news/egypt-president-morsi-says-israel-aggression-gaza-unacceptable>

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/first-zionist-congress-and-basel-program-1897>.

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jewish-and-non-jewish-population-of-israel-palestine-1517-present>

<http://www.lib.utexas.edu/taro/utlac/00437/00437-P.html>

<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186>

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/08/10/AR2005081000713.html>

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/26/AR2006012600372.html>

<https://muse.jhu.edu/chapter/809199>

<https://muse.jhu.edu/chapter/809199>

https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf

https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/president-carter-and-the-camp-david-accords/Carter_CampDavid_Pub.pdf

I. William ZARTMAN: Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond,

J. CARTER, Keeping FAITH: Memoirs of a President, 1995

Jacob BERCOVITCH, J. Theodore ANAGNOSON, and Donette L. WILLE: Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation. *International Relations*, (1991)

[Jacob BERCOVITCH](#), [Allison HOUSTON](#): Influence of Mediator Characteristics and Behavior on the Success of Mediation in

International Relations. International Journal of Conflict Management, Vol. 4 Iss: 4. (1993)

Kabul New Times: „The essence of quiet diplomacy is confidentiality” 1983.02.01.

http://www.afghandata.org:8080/xmlui/bitstream/handle/azu/15112/azu_acku_np50_k22_v20_1983_n000254_w.pdf?sequence=28&isAllowed=y

Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution (A/66/811, 25 June 2012)

TISOVSZKY János: Az ENSZ és a békefenntartás. Magyar ENSZ Társaság, Budapest 1997.

ZANOTTI, Jim: Israel and Hamas: Another round of conflict, Washington, District of Columbia: Congressional Research Service, 2014

<http://academicpeaceorchestra.com/download.php?downloadid=22>

<http://academicpeaceorchestra.com/download.php?downloadid=90>

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0022343391028001010>

<http://www.jewishagency.org/first-steps/program/5131>

<http://www.juniata.edu/faculty/cookhu/webct/intervention/bercovitch1.doc>

<http://www.nbn.org.il/aliyahpedia/government-services/government-benefits-new-immigrants-oleh-chadash/the-law-of-return/>

<http://www.politico.com/story/2014/07/hillary-clinton-legacy-mideast-biggest-accomplishment-108924>

<https://www.nap.edu/read/9897/chapter/7>

<https://www.theguardian.com/world/2012/apr/23/egypt-cancels-israeli-gas-contract>

Mediation in the Middle East from the perspective of International Law

Summary

Researching alternative dispute resolution, in my current work I was concentrating on mediation, especially on mediation in the Middle East. I took a few examples from the 21. century and took a close look on the social, economical and legal background of the facts. After this I ran through the UN Charter articles considering the act of mediation.